

ЛІТЕРАТУРА

1. Алефиренко Н. Ф. Современные проблемы науки о языке / Николай Федорович Алефиренко. – М. : Флинта : Наука, 2005. – С. 82.
2. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу : [монографія] / Ірина Олександрівна Голубовська. – К. : Логос, 2004. – 284 с.
3. Кочерган М. П. Основи зіставного мовознавства / Михайло Петрович Кочерган. – К. : Академія, 2006. – 424 с.
4. Кузнецова Э. В. Лексикология русского языка / Эра Васильевна Кузнецова. – М. : Высшая школа, 1989. – С. 44–47.
5. Cruse D. A. A Glossary of Semantics and Pragmatics / D. Alan Cruse. – Edinburgh : Edinburgh University Press, 2006. – P. 171.
6. Geeraerts D. Theories of Lexical Semantics / Geeraerts Dirk. – Oxford : Oxford University Press, 2010. – P. 52–53.
7. Lipka L. An Outline of English Lexicology : Lexical Structure, Word Semantics, and Word-Formation / Leonhard Lipka. – Tubingen : Niemeyer, 1990. – P. 152.
8. Lyons J. Semantics / Lyons John. – Cambridge : Cambridge University Press, 1977. – P. 253.

ЛЕКСИКОГРАФІЧНІ ДЖЕРЕЛА

9. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : Перун, 2005. – 1728 с.
10. Словник української мови. – Т. 1: А–Б [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://lcorp.ulif.org.ua/explvol1/>
11. Словник української мови : в 11-ти т. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/>
12. Oxford English Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oed.com/>.

СТУПІНЬ СЕМАНТИЧНОЇ БЛИЗЬКОСТІ У БАГАТОЗНАЧНИХ МІКРОСТРУКТУРАХ (на матеріалі німецької, румунської і української мов)

КАНТЕМІР С. О.

Чернівецький національний університет

Сфера зіставного вивчення полісемії вже давно приваблює багатьох сучасних дослідників в українському та зарубіжному мовознавстві [4; 6; 7; 11; 14 та ін.]. Проте на тлі очевидних досягнень у порівняльній лексичній семантиці, як справедливо вважає М. Кочерган, досі триває пошук оптимальних підходів щодо встановлення основних принципів, параметрів й одиниць зіставного аналізу, формування усталеного наукового апарату та адекватної методики дослідження [4, с. 4]. Як відомо, основною категорією контрастивних студій є значеннєвість мовної одиниці, детермінованої місцем цієї одиниці в певній системі.

Саме тому на міжмовному рівні набагато продуктивніше досліджувати не окремі, ізольовані лексеми, а невеликі лексико-семантичні парадигми, зокрема, виявляючи системно-квантитативні особливості їхніх компонентів, можна встановити якісні характеристики цих мікроструктур. У зв'язку з цим нам видається доречним здійснити зіставне дослідження семантики і функціонування трьох мікроструктур нім. *Volk – Land – Staat*, рум. *popor – țământ – țară – stat* та укр. *народ – земля – держава*, представлених багатозначними іменниками зі специфічним семантичним наповненням [пор. 10, с. 10–15]. Йдеться насамперед про явище полісемії на міжмовному рівні в польових структурах різного типу.

Отже, мета розвідки полягає в тому, щоб уточнити лексико-семантичну структуру окреслених іменників у німецькій, румунській та українській мовах, виявити та проаналізувати подібності й відмінності мікросистем, а також з'ясувати, в яких значеннях реалізується кожна досліджувана лексична одиниця у сучасному газетному дискурсі за матеріалами щоденних видань “Україна молода”, “Adevărul” та “Süddeutsche Zeitung” [19–21].

Вибір об'єкта дослідження зумовлений кількома причинами. По-перше, ці лексичні одиниці належать до найбільш уживаних у суспільно-політичній сфері і через те дуже часто стають об'єктом маніпулювання з боку носіїв мови (політиків, репортерів, окремих мовознавців) [13]. По-друге, кожна лексема досліджуваних мікроструктур володіє полісемантичним статусом, який у рамках подібних студій досі ще залишався поза увагою мовознавців, хоча існує чимало цікавих розвідок в українській мові на прикладі окремих лексем [див. 9] чи навіть цілої політологічної терміносистеми [12], представленої однак переважно термінами-історизмами, на кшталт: *гетьман*, *війт*, *генеральна старшина* тощо.

Варто наголосити, що політологічній лексиці й термінології належить найвагоміше місце в мовній репрезентації ідеологічних понять та концепцій. Саме тут спостерігаємо зміну ставлення до деяких реалій суспільно-політичної сфери, що міняє їхню змістову оцінку, відповідно змінюються номінації на їхні позначення, проявляються семантичні модифікації. Через те сподіваємось, що уточнення семантики окреслених політологічних термінів у контрастивному аспекті сприятиме осучасненню суспільно-політичного лексикону Української держави. Адже незважаючи на мінливий політико-ідеологічний клімат, для молоді незалежної України поняття держави та влади як її апарату є ключовими й основоположними для формування нового суспільного мислення.

Першопричиною нашого дослідження стала стаття М. Штьора з нагоди ювілею держави Ізраїль, у якій автор зазначає, що під Ізраїлем слід розуміти тріаду нерозривних, еквівалентних понять, вербалізованих словами *Volk* (Am Jisrael), *Land* (Eretz Jisrael) та *Staat* (Medinat Jisrael) [15], тобто *[народ] = [земля] = [держави]. Така спорідненість суміжних категорій, очевидно, засвідчує неабиякий успіх у царині розбудови Ізраїльської держави та досягнення високого рівня політичної культури її громадян, що неминує має породжувати закономірні трансформації в лексико-семантичній системі мови. З огляду на це висловлюємо припущення, що в інших мовах, так само, як і в івриті, можливі аналогічні семантичні паралелі у відповідних парадигмах,

які вирізнятимуться одна від одної силою та конфігурацією зв'язків, а також розвитком окремих специфічних значень.

Аналізуючи сучасний мас-медійний інформаційний ресурс та лінгвістичну літературу, досить часто виявляємо контрверсні випадки актуалізації окресленої суспільно-політичної лексики. Так, С. Орешек, критикуючи тлумачення слова *народ* в офіційному російському суспільно-політичному лексиконі як “населення певної країни ... об'єднане спільною долею на своїй землі”, вважає, що така дефініція схожа на схематичну абстракцію, фікцію, яка суперечить загальновідомим критеріям поняття народу в природній мові та реальному житті [8]. Іншими словами, *[народ] ≠ [земля] ≠ [держави].

На переконання І. Данилевського [2], навіть відомий російський мовознавець Д. Лихачов у коментарі до “Повісті минулих літ” дозволяє собі чимало різких і сумнівних визначень таких засадничих понять, як *держави, земля, народ, мова* тощо. Коментуючи, зокрема, слова: “звідки пішла *Руська земля*”, знаний лінгвіст, очевидно ґрунтуючись переважно на інтуїтивних (і не надто верифікованих) уявленнях, не зовсім переконливо тлумачить семантичне наповнення словосполучення *Руська земля* – то як *держави*, іноді як *народ* або *військо*, то як географічний простір, що входив до Руської держави, чи області, розташовані поблизу Києва. При цьому Д. Лихачов вважає, що значення слів *народ* і *держави* в давньому їх розумінні майже тотожні, оскільки вони становили на той час “єдине ціле”, хоча ні в етнічному, ні в соціальному чи політичному відношенні цього насправді не було виявлено.

Зі свого боку, генерал Г. Сплени фон Міхалді у своїх спогадах про Буковину так само не завжди доречно і прозоро використовує нім. *Land* ‘земля, край’: в одному випадку, у значенні ‘Австрія’, в іншому, на позначення Галичини, Молдови, Буковини чи сільських регіонів [1, с. XIV].

Така інтерпретація семантики згаданих слів змушує здійснити прискіпливіший аналіз семантичного наповнення лексем. Звернемося до лексикографічних джерел, щоб побачити, які значення властиві нім. *Volk* ‘народ’, *Land* ‘земля’, *Staat* ‘держави’ взагалі. Словник DUDEN так тлумачить слово *Volk*: 1. [Menschen mit gemeinsamer Geschichte, Sprache und Kultur] ‘народ, нація’; 2. [Bevölkerung eines Landes, eines Staates] ‘жителі країни, громадяни’; 3. [die untere Schicht der Bevölkerung] ‘нижні верстви населення’; 4. [Menschenmenge] ‘люди’; 5. [Gemeinschaft von Insekten] ‘бджолиний рій, зграя’.

В іменника *Land* фіксуємо шість значень: 1. [Festland] ‘суходіл’; 2. [Ackerboden] ‘поле, нива’; 3. [Gegend/dörfliche Gegend] ‘місцевість, сільська місцевість’; 4. [Staat] ‘держави’; 5. [Bundesland] ‘федеральна земля’; 6. [alle Bewohner eines Landes] ‘всі жителі країни’. Як бачимо, окремі значення (*Land*₄, *Land*₆) через змістові кореляції можуть бути пов'язані з лексемами *Staat* та *Volk*.

Лексико-семантична структура слова *Staat* складається з таких семем: 1. [ein Land als politisches System] ‘держави’; 2. [Regierung] ‘уряд’; 3. [Staatsgebiet, Kanton] ‘адміністративно-територіальна одиниця, штат’; 4. [Bund, Bundesstaat] ‘федеративна держави’; 5. [Gemeinschaft von Tieren] ‘колонія комах’; 6. [Pracht] ‘розкіш’; 7. [festliche Kleidung] ‘святковий одяг’. Зауважимо, що семем *Staat*₆ і *Staat*₇ майже вийшли з активного вжитку, (про що також свідчать відповідні маркери у словнику), тому ми братимемо до уваги тільки п'ять перших значень.

Цікаво, що за денотативними характеристиками семантика іменників *Volk* і *Staat*, якими загалом позначають угруповання людей, дещо розлогіша порівняно з відповідниками в українській мові, оскільки деякі семми (напр. *Volk*₅, *Staat*₅) можуть передавати значення певних скупчень тварин чи комах, чого не спостерігаємо у семантичній структурі українських іменників *народ* і *держав*.

Отже, компонентний аналіз лексико-семантичної структури полісемантів *Volk*, *Land* і *Staat* показав у межах виокремленої мікроструктури певні змістові паралелі на рівні окремих семем: *Volk*₂ – *Land*₆; *Land*₄ – *Staat*₁; *Land*₅ – *Staat*₃, а також *Volk*₅ – *Staat*₅. Проте лише за результатами компонентного аналізу згаданих слів, зафіксованих у лексикографічних джерелах, ми не можемо встановити характер і силу таких зв'язків, для цього буде використано матеріали газети “*Süddeutsche Zeitung*”. Однак, мало ймовірно, що в текстах суспільно-політичної сфери ми натрапимо на вживання слів *Volk* і *Staat* у значенні [Gemeinschaft von Insekten bzw. Tieren] ‘рій, зграя’ чи ‘колонія комах (тварин)’.

А тепер з'ясуємо семантику кожної лексичної одиниці в середині мікроструктури *народ* – *земля* – *держав*. Так, одинадцятитомний словник української мови подає такі значення лексеми *народ*, які практично повністю відповідають семантичним компонентам нім. *Volk*: 1. [населення держави, жителі країни] ‘населення’; 2. [форма національної та етнічної єдності] ‘нація, народність, плем'я’; 3. [трудящі маси експлуаторського суспільства] ‘трудящі; нижні верстви населення’; 4. [люди у великій кількості] ‘люди’ [16, Т. V, с. 174].

Те, що першим, а отже основним значенням слова *народ* у словнику подано ‘населення держави, жителі країни’, а не ‘нація, етнос’ говорить радше про наслідки політики денационалізації суспільства в пору укладання тлумачного словника української мови, які, на жаль, ще не подолано й досі. З цього приводу варто погодитись із відомою тезою І. Дзюби в актуальній праці: “Найвищий обов'язок людини – належати людству. Але належати людству можна через націю, через свій народ” [3, с. 83].

Лексема *земля* має чотири значення: 1. [третя по порядку від Сонця велика планета] ‘планета Земля’; 2. [верхній шар земної кори] ‘земна поверхня’; 3. [речовина темно-бурого кольору в складі земної кори] ‘глина’; 4. [тверда земля (на відміну від водяного простору)] ‘суходіл’; 5. [грунт (для вирощування рослин)] ‘поле, нива, ділянка’; 6. [країна, край, держав] [16, Т. III, с. 557–559].

Якщо зіставити лексико-семантичні структури слів *Land* і *земля*, можна зафіксувати, що досліджувані полісеманти на рівні декількох семем демонструють виразну змістову еквівалентність, напр.: 1) *Land*₁ – *земля*₄ зі значенням ‘суходіл’; 2) *Land*₂ – *земля*₅ на позначення ниви чи поля, а також 3) *Land*₄ – *земля*₆ зі значенням ‘країна, держав’. Проте ми не знаходимо жодних семантичних кореляцій семми *Land*₅, яка передає національно-специфічне значення територіально-адміністративної одиниці, з іменником *земля*. Показовим є, що перші три ЛСВ слова *земля* теж не мають відповідників з *Land*, оскільки семантично вони пов'язані з іншим багатозначним німецьким іменником *Erde*, який повністю включає в себе всі згадані лексико-семантичні варіанти (пор. *Die Erde ist unser Planet* ‘Земля – наша планета’; *die Erdoberfläche* ‘(земна) поверхня’; *die Heilerde* ‘лікувальна глина’). Щодо інших змістових

аналогій, то до ЛСВ *земля*₂ на семному рівні в німецькій мові найближче перебуває спільнокореневе дієслово *landen* ‘приземлитись’, а переносне значення *Land*₆ ‘населення, громадяни’ у слова *земля* могло бути втрачене або ж витіснене іншим багатозначним іменником *країна*, який за своїми змістовими характеристиками може доповнити семантичну ланку *земля – народ – держава*.

До лексичної одиниці *держава* знаходимо два словникові визначення: *держава 1* як “1. ‘маєток’ (*заст.*); 2. ‘міцність’ 3. ‘керівництво’” та *держава 2* зі значеннями: 1. [апарат політичної влади у суспільстві] ‘влада’; 2. [країна з апаратом політичної влади] ‘країна’ [16, Т. II, с. 248]. З огляду на подальші дослідження саме суспільно-політичного лексикону ми беремо до уваги останнє тлумачення.

При зіставленні лексем нім. *Staat* та укр. *держава* виявляємо неоднакову ієрархію значень: семема *держава*₁ відповідає другому переносному значенню *Staat*₂, а *держава*₂ співвідноситься з двома семемами *Staat*₁ і *Staat*₄. Проте специфічним у німецькій мові є семантичний розвиток *Staat*₃ і *Staat*₄ і набуття ними полярних значень родо-видових відношень, яких зовсім немає в українській мові. Іншими словами, за допомогою багатозначного іменника *Staat* можна вербалізувати як поняття “частини чогось” (*штат*), так і поняття “цілого” (*держава*), напр.: *der US-Staat Texas* ‘штат Техас’ – *beide Staaten Deutschland und die USA* ‘обидві держави...’. Загалом у межах семантичної ланки *народ – земля – держава* на рівні окремих ЛСВ можна побачити лише одну змістову паралель *земля*₆ – *держава*₂ на позначення країни, держави.

Варто відзначити, що лексико-семантична структура рум. *popor* майже повністю збігається зі структурою нім. *Volk* і, відповідно, дуже близька до укр. *народ*, пор.: 1. [formă istorică de comunitate umană] ‘нація’, тобто *popor*₁ = *Volk*₁ = *народ*₂; 2. [totalitatea locuitorilor unei țări] ‘населення’, або інакше *popor*₂ = *Volk*₂ = *народ*₁; 3. [masa muncitoare] ‘трудова маса’, іншими словами *popor*₃ = *Volk*₃ = *народ*₃; 4. [număr nedefinit (dar mare) de persoane] ‘люди, натовп’, тобто *popor*₄ = *Volk*₄ = *народ*₄. Особливістю семантичної деривації рум. *popor* є наявність семи *popor*₅ зі значенням [totalitatea credincioșilor care aparțineau aceluiași cult] ‘церковна громада, парафія’, утвореної по лінії метонімічного перенесення: “всі люди” – “група людей” [17, с. 824].

У румунській мові поняття “земля” найповніше передають два багатозначні іменники: *pământ* і *țară*. Слово *pământ* характеризує землю здебільшого з позиції її фізичних властивостей: 1. [planetă a sistemului solar] ‘планета Земля’; 2. [scoarța globului terestru] ‘земна кора (поверхня)’; 3. [materie din care e alcătuită partea solidă a globului terestru] ‘глина, ґрунт’; 4. [întindere de uscat; întindere de teren (cultivabil)] ‘суходіл; нива’, що дає нам змогу встановити кілька міжмовних паралелей, наприклад: *pământ*₁ – *земля*₁, *pământ*₂ – *земля*₂, *pământ*₃ – *земля*₃, *pământ*₄ – *земля*₄ – *Land*₁, *pământ*₄ – *земля*₅ – *Land*₂.

Цікаво, що укладачі словника DEX подають іменник *țară* у вигляді омоніма з двома змістовими центрами: 1) *țară* – ‘територія, країна’; 2) *țară* – ‘жителі певної території’. Якщо проаналізувати лексико-семантичні структури обох омонімів, можна зафіксувати виразну змістову еквівалентність рум. *țară* з іншими зіставляваними словами: *țară*₁ 1 – *Land*₄ – *земля*₆ у значенні ‘держава’, *țară*₄ 1 – *Land*₃ зі значенням ‘сільська місцевість’, а також *țară*₁ 2 –

*popor*₂ – *Volk*₂ – *Land*₆ – *народ*₁ для вираження поняття ‘жителі країни, громадяни’. Крім того, *țară* і *pământ* через сему *pământ*₅ [teritoriu, regiune, ținut; țară, patrie] збігаються одне з одним у позначенні ‘край, держава’, про що засвідчує низка семантичних перетинів: *pământ*₅ – *țară*₁ I – *Land*₄ у значенні ‘держава’, *pământ*₅ – *țară*₂ I ‘територія, регіон’ та *pământ*₅ – *țară*₃ I на позначення батьківщини, місця народження.

Зазначимо, що сема *țară*₂ 2 [populație de la sate; țărănime] ‘сільське населення; селянство’ є для румунської мови закономірною з погляду метонімічного переходу ‘всі жителі’ – ‘частина жителів’ (пор. *popor*₁ – *popor*₅), проте в українській та німецькій мовах ми не знаходимо жодних відповідників серед досліджених лексем.

Румунський іменник *stat* має три значення, відповідно до яких можемо встановити кілька ліній семантичного “узгодження” між аналізованими полісемантами, напр.: *stat*₁ – *Staat*₁ – *держава*₂, тобто [teritoriul și populația asupra căroră își exercită autoritatea această organizație; țară] ‘держава, країна’ та *stat*₂ – *Staat*₂ – *держава*₁, іншими словами [denumire a organelor reprezentative din anumite țări] ‘представницький орган, влада’. Сема *stat*₃ ‘(військовий) штаб’ як керівний орган збройних сил властива тільки румунській мові й указує при цьому на звуження денотативної сфери значення *stat*₂.

Як бачимо, в німецькому та румунському корелятах, на відміну від укр. *держава*, на першому місці подано значення ‘держава’, наповнене такими семами, як [територія], [народ], [політична система], [країна], а слідом іде значення ‘влада’ як представницький орган певної країни. На нашу думку, в одинадцятитомному словнику української мови в дефініції поняття “держава” увагу було зосереджено насамперед на апараті політичної влади, а значення держави в загальнолюдському розумінні видається розмите або ж зовсім відсутнє. Очевидно, при укладанні нової редакції словника не зайвим буде уточнити семантику та структуру згаданої словникової статті.

Подальше дослідження полісемантичних особливостей зазначених іменників здійснено на матеріалі німецької, румунської та української щоденної преси. Для цього було опрацьовано 1000 газетних статей (по сто на кожен іменник) у виданнях “Süddeutsche Zeitung”, “Adevărul” та “Україна молода”, загальним обсягом понад півмільйона слововживань. Відносна похибка вибірки складає 5%, що не виходить за межі статистичних закономірностей [5].

За результатами аналізу частотних характеристик лексико-семантичних варіантів виокремлених іменників удалося встановити, які саме значення проявляють найбільшу функціональну активність у сучасному газетному дискурсі. Так, приміром, у слова *Land* із 366 слововживань у газеті “Süddeutsche Zeitung” лівова частка або 90,2% припадає на значення [держава] та [федеральна земля]. Це й не випадково, оскільки для періодичної преси суспільно-політична лексика, зумовлена публіцистичним функціональним стилем, є домінантною. Інші переносні значення мають незначні показники вживання. Функціональна активність окремих значень полісеманта *Volk* (196 прикладів) має також диференційований характер: найчастіше *Volk* вживається для позначення населення, громадян країни (141 раз) та як форма національної та етнічної єдності (42 приклади).

Як і передбачали, в газеті ми не натрапили на жоден приклад слова *Volk* у значенні [рій, зграя]. Іменник *Staat* (302 приклади) так само жодного разу не було вжито у переносному значенні ‘колонія комах (тварин)’. За результатами нашої вибірки досліджувана лексична одиниця найчастіше (94%) використовується для позначення понять “держава” та “влада, уряд”. Цікаво, що значення слова *Staat* як адміністративно-територіальної одиниці у всіх випадках реалізувалось для позначення американських штатів.

У щоденній газеті “*Adevărul*” майже половина прикладів уживання рум. *popor* (або 47,8%) передають поняття “населення країни”. Другу і третю позицію за вживаністю займають значення ‘нація’ (19,2%) та ‘церковна громада’ (16,7%), решта переносних значень *popor* мають незначні кількісні характеристики.

Більше двох третин прикладів іменника *pământ* (72,2%) свідчать про реалізацію поняття “життєвий простір людини” (тобто *pământ*₁, *pământ*₂, *pământ*₄), і тільки 8,3% слововживань пов’язані з поняттям держави.

З іншого боку, було виявлено, що рум. *țară* у 243 випадках вибірки (або 72,7%) втілює саме поняття ‘країна, держава’, випереджаючи при цьому навіть відповідні показники слова *stat* (67,9%). Зважаючи на такий кількісний розподіл, можна стверджувати, що *țară* в політологічних текстах виступає в ролі досить активного “лексичного конкурента” іменників *pământ* і *stat* при позначенні понять “земля” й “держава”.

Як спостережено, функціональна активність переносних значень слова *земля* в газетному дискурсі розподілена загалом між чотирма семемами: найбільше іменник *земля* вживається у значенні [грунт, ділянка] (63 приклади), далі – на позначення країни, краю (41 приклад) та географічних понять (*планета, земна поверхня*).

Показовим є те, що іменник *народ* у сучасних українських мас-медійних текстах у 140 випадках (71,4%) уживається у значенні [нація], що, очевидно, свідчить про особливе державотворче значення цього поняття. Другою за частотністю реалізується сема *народ*₁ зі значенням [населення країни]. Якщо проаналізувати вживаність окремих ЛСВ нім. *Volk* у газеті “*Süddeutsche Zeitung*”, то актуалізація семи [нація] відходить тут на другий план, поступаючись значенню [населення].

Зазначимо, що про семантичні перетини та подібність дистрибуції досліджуваних багатозначних іменників може також свідчити значна кількість прикладів спільного вживання в межах одного й того ж речення, як-от: *І немає сили, що стинила б цілеспрямований поступ українського народу до своєї національної держави* [19]. Іменник *держава* вживається переважно (93,8%) для позначення країни з апаратом політичної влади в суспільстві, і лише в 19 випадках було зафіксовано значення [уряд, влада, владна структура].

Отже, проведений аналіз показав, що з усіх ЛСВ, реалізованих в газетних текстах, у межах семантичної ланки *Volk – Land – Staat* найчастотнішими виявились: 1) [країна, держава] (400 прикладів або 56,4%), 2) [населення країни] (27,8%), 3) [федеральна земля] (17,9%), 4) [влада, уряд] (12,5%); у лексико-семантичній парадигмі *popor – pământ – țară – stat*: 1) [країна, держава] (374 приклади або 23,7%) 2) [населення] (10,8%); а в мікроструктурі

“народ – земля – держава” – 1) [країна, держава] (330 прикладів або 38,2%), 2) [нація] (16,2%), 3) [грунт, ділянка] (7,3%) та 4) [населення] (5%). Крім того, було встановлено, що найчастотнішим спільним значенням для всіх мікроструктур на міжмовному рівні стала реалізація поняття держави.

У перспективі нам було б цікаво дослідити ступінь семантичної близькості на основі інших лексико-семантичних мікроструктур у німецьких, румунських та українських мас-медійних текстах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буковина в перших географічних, історичних, економічних та демографічних описах / [наук. референти : акад. Ш. Штефанеску, акад. В. Требіч]. – Чернівці : Вид-во Александру чел Бун, 2011. – 437 с.
2. Данилевский И. Древнерусская государственность и “народ Русь”: возможности и пути корректного описания / И. Данилевский // *Ab Imperio*. – 2001. – № 3. – С. 147–168.
3. Дзюба І. Інтернаціоналізм чи русифікація? / Іван Дзюба. – К. : Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2005. – 330 с.
4. Кочерган М. П. Зіставна лексична семантика : проблеми і методи дослідження / М. П. Кочерган // *Мовознавство*. – 1996. – № 2–3. – С. 3–12.
5. Левицкий В. В. Квантитативные методы в лингвистике / Виктор Васильевич Левицкий. – Черновцы : Рута, 2004. – 190 с.
6. Легурска П. Ономаσιологические каталоги семантических переходов (моделирование полисемии в целях сопоставительно-типологического анализа) / П. Легурска // *Opera Slavica*. – 2007. – № 4. – С. 6–17.
7. Манакин В. Н. Сопоставительная лексикология / Владимир Николаевич Манакин. – К. : Знання, 2004. – 326 с.
8. Орешек С. Ещё раз о миражах российского новояза [Электронный ресурс] / С. Орешек. – Режим доступа : <http://arigu.info/russia/?page=27>
9. Панько Т. І. Мова і нація в естетичній концепції Івана Франка / Таміла Іванівна Панько – Львів : Світ, 1992. – 192 с.
10. Уфимцева А. А. Опыт изучения лексики как системы (на материале английского языка) / Анна Анфилофьевна Уфимцева. – М. : Изд-во Акад. наук СССР, 1962. – 288 с.
11. Шафиков С. Г. Типология лексических систем и лексико-семантических универсалий : [монография] / Сагит Гайлиеваич Шафиков. – Уфа : РИО БашГУ, 2004. – 238 с.
12. Яремко Я. Політична термінологіка у лінгвокультурному вимірі : зіставний аспект / Я. Яремко // *Вісник Львівського університету : Серія “Філологія”*. – Львів : ЛНУ, 2009. – Вип. 46. – Т. 1. – С. 217–223.
13. Agamben G. What is a People? [Электронный ресурс] / G. Agamben. – Режим доступа : <http://makeworlds.net/node/108>
14. Sandhop M. Von abend bis Zunge : Öexikalische Semantik des Deutschen, Tschechischen, Englischen und Französischen im Vergleich / Martin Sandhop. – Frankfurt am Main : Peter Lang, 2003. – 226 S.
15. Stöhr M. Israel : Volk – Land – Staat [Электронный ресурс] / M. Stöhr. – Режим доступа : http://www.lomdim.de/md2004/01/0104_01.htm

ЛЕКСИКОГРАФІЧНІ ДЖЕРЕЛА

16. Словник української мови : в 11 т. / [за ред. І. К. Білодіда]. – К. : Вид-во “Наукова думка”, 1970–1980.
17. DEX. Dicționarul explicativ al limbii române. – București : UNIVERS ENCICLOPEDIC, 1998. – 1192 p.
18. Duden-Deutsches Universalwörterbuch. – 5. Aufl. – Mannheim, 2003. [CD-ROM].

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

19. Україна молода [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.umoloda.kiev.ua/>
20. Adevărul [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.adevarul.ro>
21. Die Süddeutsche Zeitung [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sueddeutsche.de>

ПОХІДНІ ІМЕННИКИ З ЛАТИНСЬКИМИ СУФІКСАМИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ОСІБ У НІМЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ: СЕМАНТИЧНИЙ ТА ТИПОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ

ФЕДОРІВ М. І.

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

Протягом усієї історії мовознавства лінгвістична думка постійно звертається до проблем взаємовідношення семантики і структури, логіко-предметного і формального значень мовної одиниці. З розвитком ідеї про системну організацію мови проблема закономірних зв'язків і взаємодії її елементів набула ще більшої значущості.

Для ефективного зіставлення словотвірних систем двох або декількох мов необхідно глибоко проаналізувати й описати семантичну та функціональну характеристику словотвору, семантичні відношення, питання формальної й семантичної організації лексико-семантичної та словотвірної систем цих мов [3, с. 239].

Похідне слово – вторинна, обумовлена іншим знаком чи сукупністю знаків одиниця номінації зі статусом слова, не залежна від структури чи складності останньої [7, с. 5]. З точки зору своєї структури, похідне слово є складним комплексом, який характеризується певними ознаками: морфемним складом, його семантичним зв'язком із первинним словом (вмотивованість), словотворчими формантами (морфемами) [2, с. 114].

Морфема – значуща частина слова. Це відрізок, частина матеріальної оболонки слова, що складається з одного звуку або поєднання звуків і співвідноситься з внутрішньої, смисловою структурою його значення [1, с. 419]. Афікси – це морфемні неповного виміру, які мають семантичну структуру, але не виконують функції повнозначної мовної одиниці, тому що не мають номінативного значення і не є вільними морфемами